Съфинансирано от Европейския съюз

“

МАТЕРИАЛ ЗА САМОПОДГОТОВКА

AI в образованието: възможности и отговорна употреба

Предварителен материал за участие в образователни срещи с дискусия

За какво служи този материал?

Този текст е подготвен като ресурс за самоподготовка на студентите по проект „Образовани за образованието“. Целта му е да подпомогне разговора за изкуствения интелект в ученето, преподаването и бъдещата професионална практика. Материалът не е техническо ръководство, а ориентир за отговорна и критична употреба.

Защо темата за AI е важна?

Изкуственият интелект вече е част от ежедневието на много студенти. AI инструменти се използват за търсене на идеи, обобщаване на текстове, превод, подготовка на задачи, структуриране на презентации, създаване на примерни материали и упражняване на чужди езици.

Това отваря нови възможности за учене, но поставя и важни въпроси. Как да използваме AI така, че да помага на ученето, без да замества собственото мислене? Как да проверяваме получената информация? Какво не бива да споделяме с AI инструменти? Кога употребата е коректна и кога започва подмяна на личния труд?

Тези въпроси са особено важни за бъдещи учители и специалисти, които ще работят с хора. В образованието AI може да бъде помощник, но отговорността за преценката, контекста, етиката и отношението към учениците остава човешка.

Как AI може да помага в обучението?

Полезната употреба започва там, където студентът остава активен - задава ясна задача, проверява резултата, преценява кое е вярно, кое е приложимо и кое трябва да бъде преработено. Затова AI не трябва да се възприема като заместител на четенето, мисленето и личния принос, а като помощно средство, което може да подкрепи подготовката, когато се използва осъзнато и отговорно.

Изразените възгледи и мнения принадлежат изцяло на техния(ите) автор(и) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз.

Съфинансирано от Европейския съюз

На практика това означава, че един AI инструмент може да обясни трудно понятие на по-достъпен език, да предложи възможна структура за есе, доклад или презентация, да обобщи дълъг текст, който след това студентът трябва да провери или да помогне при редакция на стил, яснота и логика на вече написан собствен текст. В подготовката за дискусия AI може да бъде използван и за формулиране на примерни въпроси, за сравнение на различни гледни точки или за създаване на учебен казус, който да бъде обсъден критично.

AI може да бъде полезен в обучението, когато се използва като инструмент за ориентация, упражнение и подобряване на собствената работа. Той може да помогне на студента да види друга гледна точка, да структурира идея, да получи пример, да формулира въпрос или да провери дали текстът му е достатъчно ясен.

Къде е границата между помощ и заместване?

AI е помощен инструмент, когато подпомага разбирането, подготовката и развитието на собствена работа. Проблем възниква, когато инструментът започне да измества личното мислене, четене, анализ и отговорност.

AI започва да замества собствената работа, когато студентът предава текст, създаден почти изцяло от инструмент, без да го разбира и без личен принос; когато не проверява фактите; когато използва измислени източници; когато прикрива употребата на AI в контекст, в който тя трябва да бъде посочена или когато разчита на машинен отговор вместо на собствена аргументация.

Ключова преценка

Важният въпрос не е само „Мога ли да използвам AI?“, а „Как го използвам и мога ли да защитя резултата като свой осмислен труд?“

Какво е добър промпт?

Промптът е инструкцията или въпросът, който задаваме на AI инструмент. Колкото по-ясна е задачата, толкова по-голяма е вероятността резултатът да бъде полезен. Един добър промпт обикновено включва задача, контекст, очакван формат, ниво на сложност и целева аудитория.

Изразените възгледи и мнения принадлежат изцяло на техния(ите) автор(и) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз.

Съфинансирано от Европейския съюз

“

По-слаб промпт	По-добър промпт
„Напиши ми текст за образованието.“	„Обясни с кратък и разбираем текст за студенти как изкуственият интелект може да подпомага обучението, но и какви рискове създава. Дай три примера и завърши с въпроси за дискусия.“

Защо информацията от AI трябва да се проверява?

AI инструментите могат да дават убедително звучащи, но неточни, непълни или остарели отговори. Понякога могат да измислят факти, имена, цитати или източници. Затова AI може да бъде начало на търсенето, но не трябва да бъде последната инстанция на истината.

Проверката включва сравнение с надеждни източници, внимание към датата и контекста, преглед на първични документи, когато темата е важна, и търсене на експертна преценка при чувствителни въпроси. Това е част от критичното мислене, а не формалност.

Лични данни и чувствителна информация

Особено внимание е нужно при информация за реални хора. Не е добра практика в AI инструменти да се въвеждат лични данни, имена и данни на ученици, клиенти, пациенти или потребители, поверителни документи, чувствителна информация от учебна, социална, психологическа, правна или професионална среда.

Това е важно за всички студенти, но особено за бъдещи учители, психолози, социални работници, юристи, медицински специалисти и други професионалисти, които работят с хора и носят отговорност за поверителност, достойнство и защита на личната информация.

AI и ролята на учителя

В образованието AI може да бъде помощник, но не може да замени ролята на учителя. Учителят познава учениците, разбира контекста на класната стая, преценява емоционални и социални ситуации, изгражда доверие, насърчава критично мислене и носи професионална и морална отговорност.

Изразените възгледи и мнения принадлежат изцяло на техния(ите) автор(и) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз.

Съфинансирано от Европейския съюз

“

Затова по-смисленият въпрос не е дали AI ще замени учителя, а как учителят може да използва AI така, че да подкрепя ученето, да развива самостоятелност, да пази човешката преценка и да не превръща образованието в механично получаване на готови отговори.

Връзка със срещите по проекта

По време на образователните срещи темата за AI може да бъде обсъждана през реални казуси: подготовка на задача с AI, проверка на източници, използване на чувствителна информация, граница между помощ и преписване, както и ролята на бъдещия учител в среда, в която учениците също ще използват AI инструменти.

Въпроси за размисъл преди срещата

1. За какво използвате AI в обучението си?
2. Проверявате ли информацията, която получавате от AI?
3. Къде според Вас е границата между помощ и подмяна на собствената работа?
4. Трябва ли студентите да посочват кога са използвали AI?
5. Как AI може да бъде полезен на бъдещия учител?
6. Какви рискове виждате при използването на AI в училище?
7. Какво бихте попитали лектор по темата за AI в образованието?

Използвани източници

Материалът е подготвен за целите на предварителната самоподготовка на студентите. Използвани са публични официални източници и те са посочени, за да могат студентите да проверят и разширят информацията.

- European Education Area – Digital Education Action Plan 2021–2027: https://education.ec.europa.eu/bg/focus-topics/digital-education/actions
- European Commission – Guidelines for providers and deployers of AI high-risk systems: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/guidelines-ai-high-risk-systems
- European Commission – AI talent, skills and literacy: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/ai-talent-skills-and-literacy
- Министерство на образованието и науката – Проект „Дигитална трансформация на училищното образование“: https://www.mon.bg/dokumentatsiya/programi-i-

Изразените възгледи и мнения принадлежат изцяло на техния(ите) автор(и) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз.

Съфинансирано от Европейския съюз

“

proekti/upravlenie-i-izpalnenie-na-proekti-po-programa-obrazovanie-2021-2027/proekt-digitalna-transformacziya-na-uchilisthnoto-obrazovanie/

Забележка: *Текстът е предназначен за ориентация и подготовка за дискусия, а не за изчерпателно представяне на нормативната уредба.*

Изразените възгледи и мнения принадлежат изцяло на техния(ите) автор(и) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз.